

A harmadik kórterem

Regény

Irtta Boris Leonidov — Fordította Kóbor Noémi

Boris Leonidov a második világháború alatt feltűnő szovjet írók egyike. Az „Irodalom“-ban közölt kisregénye a „Novij Mir“ hasábjain jelent meg 1945 őszén. A szovjetorosz irodalmi folyóiratok kritikai rovata részletesen foglalkozott a regénnyel, kiemelve a téma eredetiségét s ötletes kidolgozását.

PITOMCEV kapitány éjszakánként elvesztette a bizalmát abban, hogy meggyógyul. Csak az álom, a jótékony álom menthette volna meg a sötét gondolatoktól. De az álom nem jött. Pitomcev szégyelte álmatlanságát és titkolta társai előtt. Tudta, hogy Timesenkó hadnagy és Jogorov hadnagy sem alszik, hát tette az alvást. Hanyattfeküdt, félig betakarózva és azon töprenkedett, miképpen birkózzék meg a sötét gondolatokkal és az álmatlansággal. Hallgatta, hogyan kiabál álmában Dobrov őrnagy. Ugyanúgy recseg a hangja, mint nappal. Pitomcev észrevette, a kiáltásai egyáltalán nem harciasak: „Ördögbe is, a a katlant betörték!“ — vagy — „Takarékoskodjunk a tüzelővel!“ — A háború Dobrovot nem tette harciasná, mélységesen békés ember maradt.

Pitomcevet háborús emlékek tartották ébren. Legtöbbször az utolsó ütközet úszott emlékezetében. Azután már semmisen volt — megkezdődött a végtelen éjszaka. És ahogy a kör bezárult, újból visszaérkezett az álmatlansághoz és a sötét gondolatok-

hoz. Küzdeni az álmatlansággal, mikor sötét gondolatok élednek — csúnya lelkiállapot.

Csöndre és valami kellemes dologra kell gondolni.

Zoja Fedorovna! Élénken emlékszik első megjelenésére a kórteremben. Este jött, vacsora után, titkárnője kíséretében. Lány, kedves hangon köszönt. A szokásos: Jóestét elvtársak! — egészen újnak hangzott, mintha ezt a Jókívánságot, melynek értelmére már nem figyelünk — először ő ejtette volna ki. Egy pillanatig hallgatott — és a hallgatását hallani lehetett — aztán olyan hangon beszélt tovább, ami a közönséges szavaknak különleges meletet és szívéllyességet ad: „A vakok egyesülete küldött magukhoz“, tanítónő vagyok. A vakok részére való Braille-módszer szerint fogom tanítani Önöket Újból kapcsolatot fognak érezni a világgal és a lelkükben világosság lesz“.

Még azon az estén adta az első leckét. Azután mindennap eljött, magyarázott, könnyedén egyik vaktól a másikhoz menve. Lépései mindig zajtalanok, csak érezni lehet. Így érzed a kéz és

láb mozgását a vízben, ha alámerülsz. Bezzeg Milocska és Ljudocska magassarkú cipői keményen tipegnek-topognak. Milyen kedves Zoja Fedorovna kezének érintése! Nem is sejti, mit érez Pitomcev, ha arcát vagy kezét megérinti. Beszélni nem mer vele. Minek is beszélne? Sohasem láthatja meg. És Zoja Fedorovna se látja meg őt soha. És minden este — gyorsabban érkezett-e az éjszaka, vagy a nap repült el? — jön Zoja Fedorovna. Virágot szeretne hozni neki. De honnan vegyen virágot tél idején? Az asztalon — tudja — két nagy cserép fikusz áll. Fikuszok. Pálmák! Liánok! Dzsungel. Vég és határnélküli, áthatolhatatlan dzsungel. Bolyong benne, míg belefárad, — a végkimerülésig és elszunnyad, nehéz, nyugtalan álom nyomja el...

Reggel hét órakor belép a kórterembe a testnevelő nővér. Becsapja az ajtót, könnyű szelet támasztva és vezényel:

— Elvtársak, tornára!

— Megint zavar! — felriadva, haragosan szól Pitomcev kapitány. Könyökére támaszkodott. — Azt hiszem tudja...

— Más beteg is van a kórteremben magán kívül. — A nővér nagy kerek szemekkel szigorúan nézett a kapitányra.

— Nem vagyunk betegek, hanem sebesültek.

— Az mindegy.

— Gyomorrontás és háborús sebesültek... egyáltalában nem mindegy. — Pitomcev mérgesen fordult másik oldalára. Puha pokrócát a fejére húzta.

A testnevelő nővér egy ideig

némán nézte a fekvő sebesülteket, aztán lármásan felhúzta a kék ablakredőnyt.

A kórterem alig lett világosabb. Az ablakokat bonyolult rajzú zuzmara borítja. A magas mennyezeten homályosan ég a kicsi huszonötös villanykörte — éjszakai lámpás.

A tornához csak Petrusz Podogrigora közkatona kelt fel, aki mindig és mindenben engedelmes és engedékeny. Mezitláb állt a hideg padlón, nagyot ásított, aztán soká vakargatta balkezelével vállát, a jobbal pedig hasát.

— Húzza fel a papucsát, megfázik — parancsolta a nővér.

— Nem fázom én. — Petrusz kedélyesen mosolygott.

— Húzza csak fel! — ismételte a nővér. — És hagyja abba az ásítást és a vakarozást. Kezdjük!

Az álmos csöndbe belehangzott a ritmikusan ismételt vezényező: belélegzeni, kilélegzeni — belélegzés — kilélegzés...

PETRUSZ nagy buzgalommal szívta be és engedte ki lélegzetét, mintha fujtatna. Utánozta a nővér mozdulatait. De nem sikerült neki minden. Kurta, gyermekkorától fogva túleröltetett lábai nem engedelmeskedtek: nem nyúltak ki mint a nővére — könnyedén, párhuzamosan a padlóval — rosszul tartották az egyensúlyt és visszaestek.

— Ne engedje le a lábát, míg nem vezényelek! — kiáltott a nővér.

Féllábon Petrusz nem bírt megállni. Úgyetlenül ugrált és karjaival egyensúlyozott.

— Mennyi bajom van magával!
— a nővér hosszú kezével comb-
jait ütögette.

— Ne fáradjon nővér, teljesen
hiábavaló. Félállbon én sohasem
járok.

— Oh, Istenem, nem arról van
szó. Hogyan csinálja! Jobb...

Petrusz megértette, hogy bú-
sítja a nővért és büntudatosan
pislogott. De akárhogy is igye-
kezett, a lábai nem engedelmes-
kedtek.

Mintegy a nővér vigasztalá-
sára és a maga mentegeté-
sére, alamuszi-naivan mondta: —
A lábaim merevek. A csontok —
és mutatta, egymásután emel-
getve tuskószerű lábait.

A nővér elnevette magát. Nagy
szája egészen füléig húzódott.

— Sebaj, Petrusz. A torna cso-
dát művel. Majd sikerül. A jó
étvágy meg rögtön jelentkezik.
Ízlik majd az étel.

— En mindig jól eszem, csak
legyen mit. — Nyugtatta meg a
nővért Petrusz.

A torna tíz percig tartott. A
nővér elment, erősen becsapta
maga után az ajtót. Mindent lár-
másan csinált.

Megkezdődött a nap.

A fagybefutotta üvegen na-
rancsszínű és kék sugarakkal át-
tört a hajnal. A sűrű zuzmara
tündököl. Mintegy ködben, ho-
mályosan, hegyipatak partjainak
jégfalmoeskákká dermedt vona-
lai rajzolódnak ki. A patak fö-
lött egészen alacsonyan, szürkés-
kék, kúsa felhőkből lustán kelt
ki a téli barátságatlan nap.

Az ajtó mögött a hosszú folyó-
són, mely a kórházat két részre
osztja, a szanitécek gyors, ide-

odaszaladó léptei hallhatók. Ké-
szül a reggeli, csörögnek az edé-
nyek. A legidősebb nővér barát-
ságos, dallamos hangja a reggeli
utasításokat adja ki.

A kórházban összesen hat em-
ber van, akinek a szeme sérült
meg. A szemorvosnak, Jekaterina
Nikolajevna Kudrjasevának ki-
vándóságára a tiszteket a közlegé-
nyekkel együtt a harmadik kór-
teremben helyezték el. — Így
aztán nem kell egyik embertől a
másikhoz fel-le szaladgálnia.

A tágas kórteremben a falak
hosszában elhelyezett ágyakon
feküdt Petrusz Padogrigora és
Nikolaj Titov a soffőr. A tiszték
fekvőhelyei haránt álltak. Az
ágyak és az ablak közötti sza-
bad helyen terítővel letakart asz-
tal. Az asztalon fikusz, két ha-
talmos cserépben, színes, guvri-
rozott papirossal és pompás sza-
laggal díszítve.

Titov ledobta takaróját és üres
szemgödreivel a semmibe bá-
mult. Törte a fejét, mintha va-
lami fontos dolgot akarna em-
lékezetébe idézni. Aztán, mintha
eszébe jutott volna, nyugtalanul
kérdezte:

— Petrusz, megöntözted a vi-
rágokat?

— Mostanig azzal a testneve-
léssel bajlódtam. Mindjárt hozok
vizet.

— Mindt elfelejtessz. És a vi-
rágok elhervadnak, bönkremen-
nek. — Titov hallgatózott Pet-
rusz lépéseire. Mikor becsapó-
dott az ajtó megnyugodott.

Titov kötését egy héttel ez-
előtt vették le. Gyógyultnak szá-
mitott, de Jekaterina Nikolá-
jevna nemcsak „családi körül-

ményei miatt" nem engedte ki a kórházból, hanem azért, mert üres szemgödreiből még egyre peregetek a mikroszkópiusan apró üvegdarabkák.

Titov óvatosan dörzsölte ujjai-val mozdulatlan szemhéját — és csak úgy, a levegőbe mondta:

— Megint üvegszilánkok. Aprók, aprók mint a homok. Ugyan honnan jönnek?

FÖLRIADT, mintha erős ütést kapott volna. Gránát vinyogó repülését hallotta. Előttük az úton sárgásbarna felkavart por közepette, fekete felhő csapott le lángolva. Keményen jobbrafordítja a kormánykereket, még hallja a szélvédő üveg csörrenését, arra gondolna, hogy ... — „hol is szerzek majd üveget?...“ A szemében máris tüzes körök keringtek sebesen, kettős gyűrűkkel. Mindenfelől forogtak és mind egyszerre aludtak ki... a körök a kettős gyűrűkkel és a feketén lángoló felhő, a gép és ő maga.

— Eh — sóhajtott Titov — most nem lenne rossz tükörbe nézni: milyen vagyok szem nélkül? Az enyém kicsi volt. Feleségem azt mondja, hogy zöld. Hát ha zöld volt is, sajnálom. Nélküle sehogysem...

— Úgy véled Titov? Rossz így szem nélkül? Mondd, kérlek. Mi nem is tudtuk... — mondta nevetve Timcsenko hadnagy.

Ágyán ült. Takarója a földre csúszott. Ingének sárgás, gyűrött gallérja kigombolva, látszik a kulcsontja, barna melle; szemén a kötés félrecsúszott és úgy lógott, mint kutyán az örv.

— Őszintén szólva... szeretném magam tükörben látni. Mit nem adnék érte! Anyám, ha kényeztetett, azt mondogatta: Te szépségem! Alig, vagy egyáltalában nem ügyeltem arra, amit anyám mondott. De most megnézném — szép vagyok-e vagy sem? Nagyon érdekes.

— Ugyan minek néznéd meg — szép vagy. Minden hadnagy szép. Különös jellegzetessége ennek a magas rangnak. Különbözik a káplárok is szépek. — Dörgött kissé tompítva a takaró alól Pitomcev kapitány basszusa. Hirtelen felpattant, mintha rúgóra járna és úgy nyújtózkodott, hogy csontjai csak úgy ropogtak bele.

— Tréfán kívül — okoskodott Timcsenko hadnagy — mit jelent az ember szépsége szempontjából a szem? Lehet-e szép az ember, ha nincs szeme?

— Kedvesem — dörgött Pitomcev basszusa — éhgyomorra árthatmas a filozofálás. Ott a torna — az hasznos. Kár, hogy a tornához nem keltél fel.

— Nem lehet veletek komolyan beszélni. — Timcsenko megsértődött.

— Hm. Komolyan. Hát ha komolyságot akarsz, úgy beszéllek veled. A belvederei Apolló szép, függetlenül attól, hogy lát-e vagy sem. És természetesen nem lát. Márványból való.

— És ezt nevezed te komoly beszédnek...

— A természet semmit sem ad csupán a szépség kedvéért. A szemre szükség van, hogy lássanak vele. Meghatározott a működése. Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy az egyik

szem szép, másik meg esúnya lehet. Az én jobb szemem úgy ígérkezik — hogy él. A balról bizonytalan megvan-e, nincs-e? A doktornő azt hiszi, hogy fél-szemem megmarad. Kérdés: mi-ben lehetek én — vak mérnök — hasznára az embereknek? És fő-képen magamnak?

— Pitomcev elvtárs — már engedje meg... összezavarja a dolgokat. A szépség és a hiva-tás — két különböző dolog.

— Nem kedvesem, nem zava-rok össze semmit. Szabatosan és világosan gondolkozom.

Petrusz hozott egy kanna víz-et és megöntözte a fikuszokat.

— Petrusz? — kérdezte Pi-tomcev.

— Én vagyok, kapitány elv-társ.

— Jelentést kérek.

— A reggeli jó. Kása, vaj, sü-temény, tea.

— Nem ezt, Petrusz. Mindig csak a zabáláson jár az eszed. Ej, Petrusz, Petrusz! — Pitomcev hirtelen zengő, barátságos basszusba csapott át: — Ezért lett Petruszka a kedves ma-muska... Ohó, nem rossz fiú ez a Petruszka, fehér bocskor, fekete bajuszka. Úgy tégy jelen-tést, Petrusz, ahogy tanítottalak.

— Jó, kapitány elvtárs. — Petrusz tovább öntözte a virá-gokat és meg sem fordulva, las-san és kissé foghegyről jelen-tette:

— A nap amolyan esteli-reg-geli: világít, de nem melegít...

— Az ég?

— Tiszta, eső nem lesz. Az ég kékszínű, szürke a pereme.

— Hány fok?

— Nem tudom leolvasni.

— Kérdezd meg a többiektől, de tudni kell, Petrusz! Így sosem lesz belőled generális.

— Mimindent kitalál, Pitom-cev elvtárs! De Petrusz analfa-béta. És ezt már több mint egy hónapja, hogy elhallgatjuk. A kórházban vannak propagandis-ták — egyesületi tagok járnak ide, verseket olvasnak fel... — Recsegő hangon szólalt meg az eddig néma utász-őrnagy, Dob-rov.

— Én szívesen tanítanám — mondta ágyából felkelve Jego-rov hadnagy. — De az idegeim, az ingerlékenységem... Aztán meg nem tudok ukránul.

— Kérjük meg Milocskát vagy Ljudocskát, hogy foglalkozzon vele. Petrusz, melyik tetszik ne-ked? Ljudocska, vagy Milocska? — Mindkettő helyeske, mintha ikrek lennének — nevetett Pet-rusz.

— A, egészen jól mondja — szólt Jegorov hadnagy. — Igazán olyanok, mint az ikrek. Minda-kettő szóke, kékszemű, pirosarcú, egyformán öltözködnek. Egyi-ket Ljudocskának, másikat Mi-locskának hívják. Különb en ez is egy és ugyanaz a név: Lud-milla!

— Maga sakkozik, Jegorov elvtárs? — kérdezte Pitomcev.

— Sakkozom. Miért kérdezi?

— Kitaláltam. Analitikus esze van.

— Csak nem fárad bele a vic-celődésbe, Pitomcev elvtárs! — jegyezte meg mosolyogva Dob-rov őrnagy.

— Ahogy mondani szokták, kételtű vagyok. A fáradtság nem tartozik sajátságaim közé.

— Es ilyen energia kárbavész! Úresen forgó szélmalom.

— Csak ne sértegezzük egymást Dobrov elvtárs — mondta Pitomcev haragos basszusa.

— Ugyan mi lelte magát! Én csak visszaadom a kölcsönt. Igazán nem vagyok rosszindulatú. Most reggelizünk. — Dobrov, kikapogatta lábával papucsait a padlón és talpraállt. A kórházi ingben különösen magasnak és csúnyának látszott. Balszeme bekötve, arcában piros orra uralodik a kis görbülettel, de fején a kötés alól csimbókokban ágaskodik ki durvaszálú, szürkés haja. Magáarakapta fakó flanelköpenyét és egyszeriben mintha alacsonyabb lenne.

Az ápolónő hozta a reggelit és a teát. Mindegyiknek a polcára helyezte a reggelijét és kijelentette:

— Ma nyitva lesz a kávéház.

— Remek, remek — örült Pitomcev. Itt az erszényem, — előszedte párnája alól. — Végy ki tizenöt rubelt és működjél. Vedd meg a havi adagomat és a tiédet is. Erősödnöd kell Petrusz! Fiatal vagy, sokat kell enned.

— Köszönöm, kapitány elvtárs. Vaj került a ruhájára. Adja csak, megkenem én a kenyérrel.

— Kedves Petruszom, hogy is leszek meg nélküled? Sokkal tartozom neked. Árva vagy; fiamnak fogadlak, taníttatlak és együtt dolgozunk: én diktálok — te írsz; egy munka — két bér. Réállsz?

— Ugy lesz, ahogy mondja — kapitány elvtárs.

Petrusz akkurátosan felkenste a vaját két karj fehér kenyérre. Egyiket Pitomcev kezébe adta, másikat a tányérjára tette.

— Itt a tea, fogja. — Pitomcev kezét a csészéhez vezette és Timcsenkó hadnagy ágya felé tartott. Közben, mintha bocsánatot kérne, odaszólt:

— Mindjárt megyek, Titov!

Ő maga későbbben reggelizett.

— Jó lélek vagy — dicsérte Pitomcev.

— Így születtem. — Petrusz gondosan segített Timcsenkó hadnagynak.

2

ASZERENCSETLENSÉG — úgy mondják — éppen úgy egyesíti az embereket mint a barátság. A harmadik kórteremben a szerencsétlenséget senkivel sem éreztették. Az a felületen lebegett, mintha csak *ideiglenes* lenne, mint a fehér sebkötés. A barátságot sem neveztek nevéen, nem emlegették. Mindenben megéreződött, mintha melegedne tőle a szobában a hideg, téli levegő.

Ebbe a melegbe Jekaterina Nikolájevna hideg áramlatot hozott reggeli látogatásaikor. Könnyed, gyakorlott mozdulattal emelte fel Titov szemhéjait, gondosan megvizsgálta a szemüregeket és elgondolkodva mondta:

— Egészen jó, Titov! Kitűnő! Eleresztjük magát. — Az ágy szélén ült, oldalvást, meghajolva és jóságos szürke szemével nézett rá.

Titov a hang felé irányította csukott, mozdulatlan szemhéjait. A hang hirtelen elhallgatott. Sűrű, áthatolhatatlan a sötétség és ennek a mélyében van valahol, mint hal a patakban Jekaterina Nikolájevna. Titov leverten hajtotta le a fejét, hegyes, beretvátlan állával meztelen mellét érintve és csendesen, csaknem suttogva mondta:

— Reggel megint voltak üveg-szilánkok... aprócskák.

— Most már ártalmatlanok. — Jekaterina Nikolájevna kedvesen, asszonyosan végigsímította kicsi kezével a férfi kurtáryírt fekete haját és felállt.

— Jekaterina Nikolájevna, hogy engedhetik így el? Hiszen még nincs válasz. — Pitomcev felpatlant ágyából és gyorsan belebujt reggeli köpenyébe.

— Semmit sem tehetek. Tovább nem maradhat itt — felelte hűdegen Jekaterina Nikolájevna határozottan, letorkolón.

— Ezt nem szívéből mondja hanem bürokratizmusból.

— Pitomcev elvtárs, így nem szabad — csillapította Dobrov őrnagy — mindig élesek a kifejezései.

— A felszerelésben nincs hangvilla — vetette oda Pitomcev Dobrovnak. — Bocssáson meg Jekaterina Nikolájevna. Lehet, hogy valóban... De hogyan maradhatnék nyugton? Titovot az utcára lökik...

— Jó a szíve Pitomcev elvtárs — mondta Jekaterina Nikolájevna félig komolyan, félig irónikusan. Félrehajtott fejfel állt, kezeivel elfödte lapos gyerekes mellét, mintha szégyelné ma-

gát. És aztán egészen más, hivatalos hangon hozzátette: — Titovot egy nővér kíséri egészen hazáig és átadja a feleségének.

— Eppen ez a bökkenő!

— Tudom. Sajnálom, nincs minden az én hatalmamban. — Jekaterina Nikolájevna könynyekig megbántotta, hogy őt valaki rossznak, bürokratikusnak tarthatja. Titov is így vélekedik róla? Már-már viharosan kitört belőle a felháborodás, de türtőztette magát. Ő orvos és ezek itt betegek, nem szabad érzékenykednie. És erőltetett nyugalommal mondta: — Az előkészületekkel még eltelik néhány nap. Addig még lehetséges...

Gombóc volt a torkában, több szó nem jött ki belőle. Nem mesélhette el a betegeknek, hogy a kórház parancsnoka már három nappal ezelőtt elrendelte Titov elbocsátását; ma pedig szigorú intézkedést kapott. És ime, most megígérte Titovnak, hogy az előkészületekkel még eltelik néhány nap, még várhatja a választ... Elharapta a mondatot, megfordult és gyorsan kiment, apró lépésekkel, lehajtott fejjel és lapos törzsére szorított kezekkel.

— Milyen lelketlenek az orvosok! — háborgott Pitomcev. — Számukra a beteg, a baj, a szerencsétlenség normális jelenség. Mondta is nekem egyik orvos: „Minket sohasem hívnak vigalomba, csak bajba“. Hivatásos lelketlenek.

— Kapitány elvtárs — fordult Titov Pitomcevhez sértődött hangon. — Katerina Nikolájevna mindent megtesz értünk. Ön feleslegesen...

— Rossz a természete Pitomcev elvtárs — szolt Dobrov.

Jegorov hadnagy ágyán ült. Térdére támasztott könyökkel állát tenyerébe temette és mögüle mintegy fogaközt kijelentette:

— Az egész az idegek okozák. Magamról tudom. A legjobb módszer — hallgatni. Semmibe se avatkozni és hallgatni. Az idegek megnyugszanak, ha másról beszélünk.

— Ostobaság! — felelte élesen Pitomcev. — Az idegeim olyanok mint egy bika inai. De ha a legkisebb igazságtalanságot látom, nem bírok hallgatni.

— Mégis gyógyíttatni kell az idegeit — jegyezte meg kissé elmosolyodva Dobrov.

— Mit, idegek!? — forrongott Pitomcev. Úgy vélte, hogy se Dobrov, se Jegorov, se Titov nem értik hevességének okát. — A fronton, harcban, egyetlen egyszer sem futamodtam meg... Az úgynevezett higgadt türelmesek viszont sokszor elvesztették fejüket és pánik fogta el őket. Velem sohasem történt ilyesmi. Igazán felelősségteljes és veszélyes feladatokat bíztak rám. Hallgatni? — nem természetem.

— De a hallgatás — művészet is. Különösen a zilált idegrendszer számára. — Nyomatékosan, nyugodtan mondta Jegorov.

— A hallgatás... elcsépelte, kényelmes forma: mindenkinek kedvez és saját lelkiismeretének is. Mondd ki egyenesen, szemembe azt, amit gondolsz és érzel. Tartsd magad ahhoz, hogy az egyenességet, becsületességet becsüld és nem a megalkuvó jel-

lemet, — jelentette ki egyre izgatottabban Pitomcev.

— Egyenes vagy négyszögletes jellem — szerintem egyremegy — jegyezte meg Dobrov nyugodtan és kis mosollyal mint mindig — és ez is forma és nem tulajdonság.

— Elvtársak! — fordult hozzájuk Timcsenkó hadnagy. — Milyen jó, ha nem pörlekedünk! Mindenki gondolkozhatik. Eddig nem értünk rá, most van rá időnk. Lehet, hogy veszekedés nélkül még kitalálunk valamit, hogyan segíthetünk Titovon.

PETRUSZ hallgatta a tisztek beszélgetését, de csak annyit értett meg, hogy Titovot elküldik. Barátja volt és tudta, hogy Titovot nem szabad csak úgy szélnék eresztetni a kórházból. Petrusz maga is félt attól, hogy elbocsátják, bár más okból. Egészséges balszemével barátjára pillantott és abból, ahogy mozdulatlanul, hanyattfeküdt — megértette, hogy nehéz a szíve.

Ilyen körülmények között nem szabad felkötöt magárahagyni. Petrusz felkelt ágyából, elsímitotta takaróját, amint az ápolónő szokta és odament Titovhoz. Leült mellé, megfogta kezét és csendesen szolt:

— En vagyok, Titov.

— Úgy, úgy. Ül le Petrusz, ülj csak le.

Petrusz nem engedte el Titov kezét és érezte, hogy melegedik annak teljesen hideg keze. Másik kezével megérintette a pofacsontja és jobbszeme közt akadt szilánkot, vajjon helyén van-e;

Erre a szemére vak, bár teljesen sértetlen maradt. Csak a pupillája homályosult el, elvesztette természetes eleven csillogását. Jekaterina Nikolájevna azt mondta, hogy Petruszt néhány nap múlva áthelyezik a sebészeti osztályra, megoperálják és kiszedik a szilánkot. „Lehet” — gondolta Petrusz — „Titovot sem bocsátják el... Hiszen reggelenként még üvegdarabkák jönnek a szeméből”.

De hangosan semmit sem szólt. Titov is hallgatott.

Az ablakon fehér, téli reggel tekintett be. A zuzmara olvadt és kövér könnyekkel csurgott végig az üvegen. Távolból dombos part látszott sötétszürke házaknak felrázott pihevánkosokként behavazott tetőivel és füstölgő kéményekkel. A füstbe belekapaszkodott a szél, úgy hogy bonyolult gyűrűkben és cikcakokban szállt a folyó felett, mely a várost közepén kettészelte. A befagyott folyón mint valami széles hidon, lassan mozogtak előre-hátra, összekeveredve teherautók és szekerek. Apró, mindenirányban mászkáló fekete alakocskáknak látszottak a gyalogosok. A folyón túl, a dombos part mögött élte a város a háborús idők megfeszített életét. Ez az élet a kórterembe csak gyöngén rázkódó ablakok, elmosódó lárma és járás-kelés visszhangjával jutott el.

Titov betéve tudta mindkét levelet, melyet feleségétől kapott itt a kórházban. Hányszor, de hányszor olvasta fel kérésére Ljudocska és Milocska ezeket a leveleket! Minden szóra figyelt,

megpróbált behatolni a szavak mögött búvó rejtett értelembé. Az izgatott levelek rejtett értelme kétségtelen volt.

Az első levélben Kláva az üdvözlések után óvatosan de nyilvánvaló aggodalommal kérdezte: „miért nem ír Nikita Fedorovics maga? Miért nem írták meg, hol és hogyan sebesült meg?”

A második levélben szárazon és tárgyilagosan írta Kláva: „Megint mással íratott Nikita Fedorovics és nem tudatta milyen súlyos a sebesülése. Tudom, hogy ez fájdalmas és kellemetlen, de biztosat kell tudnom. Az életem, őszintén szólva, nem könnyű két gyerekkel a nyakamon. A gyerekek növekednek hála Istennek és egészségesek. Most emelődarúnál dolgozom egy hadiüzemben. Mult évben állították fel. Reggeltől estig elfoglalva, még haza kell szaladnom a gyerekekhez, a háztartást is ellátni — semmire se futja az időből. Milyen lesz az életünk? Irjon magáról, hogyan képzei. Én is gondolkodom és majd írok”.

Titov, feleségének kérdéseit úgy értelmezte, hogy ha munkaképtelen, Kláva nem ér rá, hogy vele törődjék — nélküle is elég a gondja-baja. Kláva már házasságuk előtt is hallgatag, zárkózott természetű volt, korához csöppet sem illőn tárgyilagos és házias; az embereket munkaképességük és munkateljesítményük szerint ítélte és becsülte.

TITOVHOZ nagy szerelem nélkül ment férjhez, de békésen, józanul, alaposan teljesítette kötelességét. Csak az asztalnál

hagyta magát először megcsókolni, mikor az anyakönyvvezetőtől hazaérkeztek és a vendégek poharat ürítvén kiabáltak: „keserű“.

És a háromesztendei együttélés alatt is fősvénykedett a kedveskedéssel, azt is ritkán adta! De azok a gyér pillanatok, Titov úgy érzi, örökkévalósággal értek fel. Ezeknek a hatása alatt élt állandóan mint édes mámorban. Az asszony hideg barna szemében eltakart lángot látott, mely csak őt melegíti és erre büszke volt. Szépen éltek — csendes, egyenletes, példás életet, mely sok irigységet keltett. Titov szerette Klávát, házasságával meg volt elégedve, hitte, hogy az asszony is szereti, bár erről sohasem beszélt vele. Soffőr volt az MTC-nél és az asszony munkavezető a kolhoszban. Házasságuk első napjától kezdve mondogatta Kláva, hogy városban szeretne élni. Titov nem vitatkozott vele. Közvetlenül a háború előtt soffőrnek szegődött a városba és Kláva új, városi életük berendezésével foglalkozott. A város szélén, vasúti hivatalnok kis házában bérelt szobát, a faluból néhány bútort hozott és úgy érezte magát, mintha egész életét itt töltötte volna. Az asszony nem ment munkába, karonülő fiacskája volt és várta a másodikát.

Titovot behívták katonának. Kláva nyugodtan fogadta a hírt: jajgatás és panasz és fecsegés nélkül — nem úgy, mint a többiek. Két percig némán ült, mintegy rágódva a váratlan újságon, aztán felkelt és nyugodtan

mondta: „helyes, mindjárt elkészíték mindent“. És mintha régen készült volna a háborúra és arra, hogy férjét behívják, kiszedte a fehér bádoggal kivert lábából a meleg gyapjúruhákat, kesztyűket, kapcákat és új meleg fehéreneműt. Nem felejtette ki a hátizsákjából a tüt, cernát, egy darabka szappant, törülközőt és a borotvát és borotválóecsetet. Estére kalácsot sütött, fehér fánkocskát és így szólt: „Minden kész. Reggelig alhatunk“.

Titov aggodalommal a hangjában kérdezte: „Hogy leszlel meg itt nélkülem?“ Kláva röviden válaszolt: „Ne félt. Egészséges a két kezem, helyén az eszem is. Végezz gyorsan a némettel, aztán visszajössz“.

Titov nem bírt aludni. Egész éjjel hallgatta feleségének egyenletes, nyugodt léleketét. Csak egyszer ébredt fel Kláva, felemelte fejét, kezét kinyújtotta urához, mintha meg akarna bizonyosodni arról, hogy ott van-e és nyomban elszunnyadt megint.

Reggel aztán Kláva elkísérte a jelentkezőhelyre. Határozottan búcsúzott, felindulás nélkül háromszor megcsókolta és csak aztán szólt: „bár hamarosan hazatérnél“, Titov valami izgalomhoz hasonló érzett a hangjában.

Kláva nyugalma, amint kíséerte, egészen a kaszárnyaig, felüditette és bizalmat öntött belé, hogy gyorsan és szerencsésen hazakerül.

Titov mindezeket a részleteket — hányadszor már? — megforgatta emlékezetében és ahogy most újból átgondolja, Klávát

mindig hidegnek, lelketlennek és számítónak látta. Sohasem szeretett — gondolta — és csak azért jött hozzám, mert nem akart lány maradni... Derék leány volt Titov és jóhírű, a lányok szaladtak utána. De mindez elmúlt — és vissza nem hozható. Mindennél megalázóbb, hogy szerette az asszonyt és most is szereti. És szereti a fiaskáját, Surkát. És azt a másikat is szereti, amelyik nélküle született, akit nem látott és nem is lát már sohasem. Csak egyszer megpillanthatná! Nagy-e már Surka? Megismeri-e a papáját? Tud-e róla? Hogy fér meg vele az a másik? Vajjon mindkettőt térdére veszi-e és játszik-e velük? Surka bizonyára sokat kérdegetti a háborúról, a Fritzekről... most már biztosan megért mindent. Játékpuskát, pisztolyt, autót vásárol neki, sőt tankot is. Valahol látott egy ilyen felhúzó játékot. Felhúzod a rúgóját és a tank szalad... Hogy örült volna neki Surka!

A BARÁTSÁGOS, régesrégáhitott, vidám képszétfoszlott, amint Klávára gondolt. Hidegen, közömbösen fogadja, még ridegebben mint mikor elváltak és közömbös, száraz a hangja: „Hogy éljek veled — egy vakkal? Már a gyerekek számára se elegendő a kezem és most még utánad járjak? Jobb lesz, ha valami rokkantotthonba megy, ott gondoskodnak az ilyenekről“. Hiszen igaza is van. De miért? Mi okból? Micsoda igazság ez? Nem

henyemódon vesztette el a szemvilágát. — Hát ne éljen velem, — erőszakkal nem tartóztatom. De a gyerekek az enyéme. Azokat elviszem. Ügylátszik erre nincs törvény. A háborúig nem volt, most új törvényt kell hozni. Rajta leszünk, Megmutatom neki — rokkant vagyok-e vagy sem? Őlvasni és írni megtanultam, ahogy a vakok szoktak; dolgozni ép úgy tudok mint a látók és vezetőre sincs szükségem. Zoja Fedorovna azt mondja, hogy ha megszokom, bottal épp úgy járok majd mintha szemem lenne. A gyerekeket is ellátom, magam is jóllakom.

Titov felpattant, ledobta takaróját, megragadta Petrusz kezét.

— Add ide a készüléket! Ej, még öt napig gyakorolhatok. En mutatom. Tanítlak, Petrusz!

Titov két hete gyakorolja a tábori telefonkészülék kitapogattással való felszerelését. Amint a sebei gyógyulni kezdtek és Jekaterina Nikolájevna kijelentette, hogy „nemsokára egészen egészséges lesz“, Titov elkezdett készülni az életre. A háborúban mint összekötő kezdte és egy év alatt belejött új mesterségébe. Kérésére a főápolónő, Alexandra Petrovna szerzett neki a felettek révén tábori telefonkészüléket és szükséges szerszámokat. Eleinte nem igen ment a munka, kezei rosszul szolgáltak és Petrusz segítsége nélkül nem tudott mihez kezdeni, Petrusz helyettesítette a szemét, de később Petrusz segítsége nélkül akarta szállítani a készüléket.

(Folytatjuk)